

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः
हरिः ॐ

=====

3.2 तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - पवमानः

Contents

3.2 तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - पवमानग्राहादीनां व्याख्येयानं

1

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः हरिः ॐ = = = = =

3.2 तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - पवमानग्राहादीनां व्याख्येयानं

3.2 तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - पवमानग्राहादीनां व्याख्येयानं

TS 3.2.1.1

यः । वै । पवमानानाम् । अन्वारोहानित्यनु - आरोहान् । विद्वान् । यजते । अन्विति ।
पवमानान् । एति । रोहति । न । पवमानेभ्यः । अवेति । छिद्यते । श्येनः । असि । गाय-
त्रछन्दा इति गायत्र-छन्दाः । अन्विति । त्वा । एति । रभे । स्वस्ति । मा । समिति । पारय
। सुपर्ण इति सु - पर्णः । असि । त्रिष्टुप्छन्दा इति त्रिष्टुप् - छन्दाः । अन्विति । त्वा । एति
। रभे । स्वस्ति । मा । समिति । पारय । सघा । असि । जगतीछन्दा इति जगती - छन्दाः
। अन्विति । त्वा । एति । रभे । स्वस्ति । मा । समिति । पारय । इति । आह । एते । 1

TS 3.2.1.2

वै । पवमानानाम् । अन्वारोहा इत्यनु - आरोहाः । तान् । यः । एवम् । विद्वान् । यजते
। अन्विति । पवमानान् । एति । रोहति । न । पवमानेभ्यः । अवेति । छिद्यते । यः ।
वै । पवमानस्य । संततिमिति सं - ततिम् । वेद । सर्वम् । आयुः । एति । न । पुरा ।
आयुषः । प्रेति । मीयते । पशुमानिति पशु-मान् । भवति । विन्दते । प्रजामिति प्र - जाम्
। पवमानस्य । ग्रहाः । गृह्यन्ते । अथ । वै । अस्य । एते । अगृहीताः । द्रोणकलश
इति द्रोण - कलशः । आधवनीय इत्यां - धवनीयः । पूतभृदिति पूत-भृत् । तान् । यत् ।

3.2 तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - पवमानग्राहादीनां व्याख्यानं <https://www.vedavms.in> 2

अगृहीत्वा । उपाकुर्यादित्युप - आकुर्यात् । पवमानम् । वीतिं । 2

TS 3.2.1.3

छिन्द्यात् । तम् । विच्छिद्यमानमिति वि - छिद्यमानम् । अद्ध्योः । प्राण इति प्र - अनः । अनु । वीतिं । छिद्येत । उपयामगृहीत् इत्युपयाम - गृहीत् । असि । प्रजापतय इति प्रजा-पतये । त्वा । इति । द्रोणकलशमिति द्रोण - कलशम् । अभीति । मृशेत् । इन्द्राय । त्वा । इति । आधवनीयमित्या - धवनीयम् । विश्वेभ्यः । त्वा । देवेभ्यः । इति । पूतभृतमिति पूत - भृतम् । पवमानम् । एव । तत् । समिति । तनोति । सर्वम् । आयुः । एति । न । पुरा । आयुषः । प्रेति । मीयते । पशुमानिति पशु - मान् । भवति । विन्दते । प्रजामिति प्र - जाम् ॥ 3

(एते - वि - द्विचत्वारिंशच्च) (A1)

TS 3.2.2.1

त्रीणि । वाव । सर्वानि । अथ । तृतीयम् । सर्वनम् । अवेति । लुपन्ति । अनश्शु । कुर्वन्तः । उपाश्शुमित्युप - अश्शुम् । हुत्वा । उपाश्शुपात्र इत्युपाश्शु - पात्रे । अश्शुम् । अवास्येत्येव - अस्ये । तम् । तृतीयसर्वन इति तृतीय - सर्वने । अपिसृज्येत्यपि - सृज्ये । अभीति । सुनुयात् । यत् । आप्याययतीया - प्याययति । तेन । अश्शुमदित्यश्शु-मत् । यत् । अभिषुणोतीत्यभि-सुनोति । तेन । ऋजीषि । सर्वाणि । एव । तत् । सर्वानि । अश्शुमन्तीत्यश्शु - मन्ति । शुक्रवन्तीति शुक्र - वन्ति । समावद् वीर्याणीति समावत् - वीर्याणि । करोति । द्वौ । समुद्रौ । वितताविति वि - ततौ । अजूर्यौ । पर्यावर्तेते इति परि-आवर्तेते । जठरा । इव । पादाः ॥ तयोः । पश्यन्तः । अतीति । यन्ति । अन्यम् । अपश्यन्तः । 4

TS 3.2.2.2

सेतुना । अतीति । यन्ति । अन्यम् ॥ द्वे इति । द्रधंसी इति । सतती इति स - तती ।

3.2 तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - पवमानग्राहादीनां व्याख्यानं <https://www.vedavms.in> 3

वृ॒स्ते । एकः । के॒शी । वि॒श्वी । भुव॑नानि । वि॒द्वान् ॥ ति॒रो॒धायेति॑ ति॒रः - धाय॑ । ए॒ति । अ॒सित॑म् । वसा॑नः । शु॒क्रम् । ए॒ति । दु॒त्ते । अ॒नुहा॑येत्य॒नु - हाय॑ । जा॒र्ये ॥ दे॒वाः । वै । यत् । य॒ज्ञे । अ॒कुर्व॑त । तत् । अ॒सुराः । अ॒कुर्व॑त । ते । दे॒वाः । ए॒तम् । म॒हाय॑श्मि॒ति महा॑ - य॒ज्ञम् । अ॒पश्य॑न् । तम् । अ॒तन्व॑त । अ॒ग्नि॒होत्र॑मित्य॒ग्नि - हो॒त्रम् । व्र॑तम् । अ॒कुर्व॑त । तस्मा॑त् । द्वि॒व्रत॑ इति॒ द्वि - व्र॑तः । स्या॒त् । द्विः । हि । अ॒ग्नि॒होत्र॑मित्य॒ग्नि - हो॒त्रम् । जु॒ह्वति॑ । पौ॒र्ण॒मा॒समि॑ति पौ॒र्ण - मा॒सम् । य॒ज्ञम् । अ॒ग्नी॒षो॒मीय॑मित्य॒ग्नी - सो॒मीय॑म् । 5

TS 3.2.2.3

प॒शुम् । अ॒कुर्व॑त । दा॒र्यम् । य॒ज्ञम् । आ॒ग्नेय॑म् । प॒शुम् । अ॒कुर्व॑त । वै॒श्वदे॑वमि॒ति वैश्व॑ - दे॒वम् । प्रा॒त॒स्स॒वनमि॑ति प्रा॒तः - स॒वनम् । अ॒कुर्व॑त । व॒रु॒ण॒प्र॒धा॒सानि॑ति वरु॒ण - प्र॒धा॒सान् । मा॒द्वय॑न्दि॒नम् । स॒वनम् । सा॒क॒मे॒धानि॑ति सा॒क - मे॒धान् । पि॒तृय॑श्मि॒ति पि॒तृ - य॒ज्ञं । त्र्य॑ब॒ङ्का॒निति॑ त्रि - अ॒ब॒ङ्का॒न् । तृ॒तीय॑स॒वनमि॑ति तृ॒तीय - स॒वनम् । अ॒कुर्व॑त । तम् । ए॒षाम् । अ॒सुराः । य॒ज्ञम् । अ॒न्ववा॑जिगा॒ऽस॒न्नित्य॑नु॒अवा॑जिगा॒ऽसन् । तम् । न । अ॒न्ववा॑य॒न्नित्य॑नु॒अवा॑यन् । ते । अ॒ब्रु॒वन् । अ॒द्ध॒र्त॒व्याः । वै । इ॒मे । दे॒वाः । अ॒भू॒वन् । इति॑ । तत् । अ॒द्ध॒र॒स्य॑ । अ॒द्ध॒र॒त्वमि॑त्य॒द्ध॒र - त्वम् । ततः॑ । दे॒वाः । अ॒भ॒वन् । प॒रेति॑ । अ॒सुराः । यः । ए॒वम् । वि॒द्वान् । सोमे॑न । यज॑ते । भव॑ति । आ॒त्मना॑ । प॒रेति॑ () । अ॒स्य । भ्रातृ॑व्यः । भ॒वति॑ ॥ 6

(अपश्यन्तोऽ - ग्रीषोमीय - मात्मना परा - त्रीणि च) (A2)

TS 3.2.3.1

प॒रि॒भूरि॑ति॒ परि॑ - भूः । अ॒ग्निम् । प॒रि॒भूरि॑ति॒ परि॑ - भूः । इन्द्र॑म् । प॒रि॒भूरि॑ति॒ परि॑ - भूः । वि॒श्वान् । दे॒वान् । प॒रि॒भूरि॑ति॒ परि॑ - भूः । माम् । स॒ह । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सेने॑ति॒ ब्रह्म॑ - व॒र्च॒सेन॑ । सः । नः । प॒व॒स्व । शम् । ग॒वै । शम् । जना॑य । शम् । अ॒व॒ते । शम् । रा॒ज॒न् । ओष॑धीभ्य॒ इत्योष॑धि - भ्यः । अ॒च्छि॑न्नस्य । ते । र॒यि॒प॒त॒ इति॑ रयि - प॒ते । सु॒वीर्य॑स्येति॒ सु

3.2 तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - पवमानग्राहादीनां व्याख्यानं <https://www.vedavms.in> 4

- वीर्यस्य । रायः । पोषस्य । दुदितारः । स्याम् ॥ तस्य । मे । रास्व । तस्य । ते ।
भक्षीय । तस्य । ते । इदम् । उदिति । मृजे ॥ प्राणायेति प्र - अनाय । मे । वर्चोदा इति
वर्चः - दाः । वर्चसे । पवस्व । अपाणायेत्यप - अनाय । व्याणायेति वि - अनाय । वाचे । 7

TS 3.2.3.2

दक्षक्रतुभ्यामिति दक्षक्रतु - भ्याम् । चक्षुभ्यामिति चक्षुः - भ्याम् । मे । वर्चोदाविति वर्चः-दौ
। वर्चसे । पवथा । श्रोत्राय । आत्मने । अङ्गेभ्यः । आयुषे । वीर्याय । विष्णोः । इन्द्रस्य
। विश्वेषाम् । देवानाम् । जठरम् । असि । वर्चोदा इति वर्चः-दाः । मे । वर्चसे । पवस्व
। कः । असि । कः । नाम । कस्मै । त्वा । काय । त्वा । यम् । त्वा । सोमेन ।
अतीतृपम् । यम् । त्वा । सोमेन । अमीमदम् । सुप्रजा इति सु - प्रजाः । प्रजयेति प्र -
जया । भूयासम् । सुवीर इति सु - वीरः । वीरैः । सुवर्चा इति सु - वर्चाः । वर्चसा ।
सुपोष इति सु - पोषः । पोषैः । विश्वेभ्यः । मे । रूपेभ्यः । वर्चोदा इति वर्चः - दाः । 8

TS 3.2.3.3

वर्चसे । पवस्व । तस्य । मे । रास्व । तस्य । ते । भक्षीय । तस्य । ते । इदम् । उदिति
। मृजे ॥ बुभूषन् । अवेति । ईक्षेत । एषः । वै । पात्रियः । प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः ।
यज्ञः । प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः । तम् । एव । तर्पयति । सः । एनम् । तृप्तः । भूत्या
। अभीति । पवते । ब्रह्मवर्चसकाम इति ब्रह्मवर्चस-कामः । अवेति । ईक्षेत । एषः । वै ।
पात्रियः । प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः । यज्ञः । प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः । तम् । एव । तर्पय-
ति । सः । एनम् । तृप्तः । ब्रह्मवर्चसेनेति ब्रह्म - वर्चसेन । अभीति । पवते । आमयावी । 9

TS 3.2.3.4

अवेति । ईक्षेत । एषः । वै । पात्रियः । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । यज्ञः । प्रजापतिरिति
प्रजा - पतिः । तम् । एव । तर्पयति । सः । एनम् । तृप्तः । आयुषा । अभीति । पवते

। अ॒भि॒चर॒न्नि॒त्यं॑भि - चर॒न् । अवे॒ति॑ । ई॒क्षे॒त् । ए॒षः । वै । पा॒त्रि॒यः । प्र॒जाप॑तिरिति॑ प्र॒जा
- प॒तिः । य॒ज्ञः । प्र॒जाप॑तिरिति॑ प्र॒जा - प॒तिः । तम् । ए॒व । त॒र्प॒य॒ति॑ । सः । ए॒न॒म् ।
तृ॒प्तः । प्रा॒णा॒पा॒ना॒भ्या॒मिति॑ प्राण - अ॒पा॒ना॒भ्या॑म् । वा॒चः । द॒क्ष॒क्र॒तु॒भ्या॒मिति॑ दक्ष॒क्र॒तु - भ्या॑म्
। चक्षु॑र्भ्या॒मिति॑ चक्षुः - भ्या॑म् । श्रो॒त्रा॑भ्याम् । आ॒त्म॒नः । अ॒ङ्गे॒भ्यः । आ॒यु॑षः । अ॒न्तः ।
ए॒ति॑ । ता॒जक् । प्रे॒ति॑ । ध॒न्व॒ति॑ ॥ 10

(वा॒चे-रू॒पे॒भ्यो॑ व॒र्चो॒दा - आ॑मया॒वी - पञ्च॑चत्वारि॒ंश॒श्च) (A3)

TS 3.2.4.1

स्फ॒यः । स्व॒स्तिः । वि॒घ्न॒न इति॑ वि - घ्नः । स्व॒स्तिः । प॒र॒शुः । वे॒दिः । प॒र॒शुः । नः ।
स्व॒स्तिः ॥ य॒ज्ञि॒याः॑ । य॒ज्ञ॒कृ॒त॒ इति॑ य॒ज्ञ-कृ॒तः । स्थ॒ । ते । मा॒ । अ॒स्मि॒न् । य॒ज्ञे । उ॒पे॒ति॑
। ह॒य॒द्ध॒म् । उ॒पे॒ति॑ । मा॒ । द्या॒वा॑पृ॒थि॒वी इति॑ द्या॒वा॑-पृ॒थि॒वी । ह॒ये॒ता॒म् । उ॒पे॒ति॑ । आ॒स्ता॒व
इ॒त्या॑ - स्ता॒वः । क॒ल॒शः । सो॒मः । अ॒ग्निः । उ॒पे॒ति॑ । दे॒वाः । उ॒पे॒ति॑ । य॒ज्ञः । उ॒पे॒ति॑
। मा॒ । हो॒त्राः॑ । उ॒प॒ह॒व इत्यु॑प-ह॒वे । ह॒य॒न्ता॒म् । नमः॑ । अ॒ग्न॒ये॑ । म॒ख॒घ्न इति॑ म॒ख-घ्ने॑ ।
म॒ख॒स्य॑ । मा॒ । य॒शः । अ॒र्या॒त् । इति॑ । आ॒ह॒व॒नी॒य॒मित्या॑ - ह॒व॒नी॒य॑म् । उ॒पे॒ति॑ । ति॒ष्ठ॒ते॒ ।
य॒ज्ञः । वै । म॒खः । 11

TS 3.2.4.2

य॒ज्ञम् । वा॒व । सः । तत् । अ॒ह॒न् । तस्मै॑ । ए॒व । न॒म॒स्कृ॒त्ये॒ति॑ नमः - कृ॒त्य॑ । स॒दः
। प्रे॒ति॑ । स॒र्प॒ति॑ । आ॒त्म॒नः । अ॒ना॒त्यै॑ । नमः॑ । रु॒द्रा॒य॑ । म॒ख॒घ्न इति॑ म॒ख - घ्ने॑ ।
नम॑स्कृ॒त्ये॒ति॑ नमः-कृ॒त्या॒ । मा॒ । पा॒हि॒ । इति॑ । आ॒ग्नी॒द्ध॒मित्या॑ग्नि - इ॒द्ध॒म् । तस्मै॑ । ए॒व ।
न॒म॒स्कृ॒त्ये॒ति॑ नमः - कृ॒त्य॑ । स॒दः । प्रे॒ति॑ । स॒र्प॒ति॑ । आ॒त्म॒नः । अ॒ना॒त्यै॑ । नमः॑ । इ॒न्द्रा॒य॑
। म॒ख॒घ्न इति॑ म॒ख - घ्ने॑ । इ॒न्द्रि॒य॒म् । मे॒ । वी॒र्य॑म् । मा॒ । नि॒रि॒ति॑ । व॒धीः । इति॑ ।
हो॒त्री॒य॑म् । आ॒शि॒ष॒मित्या॑ - शि॒ष॑म् । ए॒व । ए॒ता॒म् । ए॒ति॑ । शा॒स्ते॒ । इ॒न्द्रि॒य॒स्य॑ । वी॒र्य॑स्य

। अनिर्घातायेत्यनिः - घाताय । याः । वै । 12

TS 3.2.4.3

देवताः । सदांसि । आर्तिम् । आर्पयन्तीत्या - अर्पयन्ति । यः । ताः । विद्वान् । प्रसर्पतीति
प्र - सर्पति । न । सदांसि । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । नमः । अग्नये । मखघ्न इति
मख - घ्ने । इति । आह । एताः । वै । देवताः । सदांसि । आर्तिम् । एति । अर्पयन्ति
। ताः । यः । एवम् । विद्वान् । प्रसर्पतीति प्र - सर्पति । न । सदांसि । आर्तिम् । एति
। ऋच्छति । दृढे इति । स्थः । शिथिरे इति । समीची इति । मा । अश्वंसः । पातम् ।
सूर्यः । मा । देवः । दिव्यात् । अश्वंसः । पातु । वायुः । अन्तरिक्षात् । 13

TS 3.2.4.4

अग्निः । पृथिव्याः । यमः । पितृभ्य इति पितृ - भ्यः । सरस्वती । मनुष्येभ्यः । देवी इति
। द्वारौ । मा । मा । समिति । ताप्तम् । नमः । सदांसे । नमः । सदांसः । पतये । नमः
। सखीनाम् । पुरोगाणामिति पुरः - गानांम् । चक्षुषे । नमः । दिवे । नमः । पृथिव्यै ।
अहे । दैधिष्व्य । उदिति । अतः । तिष्ठ । अन्यस्य । सदाने । सीद । यः । अस्मत् ।
पाकतर इति पाक - तरः । उदिति । निवत् इति नि-वतः । उदिति । उद्वत् इत्युत् - वतः
। च । गेषम् । पातम् । मा । द्यावापृथिवी इति द्यावा - पृथिवी । अघ । अहः । सदांसः ।
वै । प्रसर्पन्तमिति प्र - सर्पन्तम् । 14

TS 3.2.4.5

पितरः । अनु । प्रेति । सर्पन्ति । ते । एनम् । ईश्वराः । हिंसितोः । सदांसः । प्रसृप्येति
प्र - सृप्य । दक्षिणाद्धमिति दक्षिण - अद्धम् । परेति । ईक्षेत् । एति । अगन्त । पितरः ।
पितृमानिति पितृ - मान् । अहम् । युष्माभिः । भूयासम् । सुप्रजस् इति सु-प्रजसः । मया ।
यूयम् । भूयास्त । इति । तेभ्यः । एव । नमस्कृत्येति नमः-कृत्य । सदांसः । प्रेति । सर्पति

3.2 तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - पवमानग्राहादीनां व्याख्यानं <https://www.vedavms.in> 7

। आत्मनः । अनोत्यै ॥ 15

(मुखो - वा - अन्तरिक्षात् - प्रसर्पन्तं - त्रयस्त्रिंशच्च) (A4)

TS 3.2.5.1

भक्षं । एति । इहि । मा । एति । विश । दीर्घायुत्वायेति दीर्घायु - त्वायं । शन्तनुत्वायेति
शन्तनु - त्वायं । रायः । पोषाय । वर्चसे । सुप्रजास्त्वायेति सुप्रजाः-त्वायं । एति । इहि ।
वसो इति । पुरोवसो इति पुरः - वसो । प्रियः । मे । हृदः । असि । अश्विनोः । त्वा ।
बाहुभ्यामिति बाहु-भ्याम् । सध्यासम् । नृचक्षंसमिति नृ - चक्षंसम् । त्वा । देव । सोम ।
सुचक्षा इति सु - चक्षाः । अवेति । ख्येषम् । मन्द्रा । अभिभूतिरित्यभि - भूतिः । केतुः
। यज्ञानाम् । वाक् । जुषाणा । सोमस्य । तृप्यतु । मन्द्रा । स्वर्वाचीति सु - अर्वाची ।
अदितिः । अनाहतशीर्ष्णीत्यनाहत - शीर्ष्णी । वाक् । जुषाणा । सोमस्य । तृप्यतु । एति ।
इहि । विश्वचरुषण इति विश्व - चरुषणे । 16

TS 3.2.5.2

शभूरिति शं - भूः । मयोभूरिति मयः - भूः । स्वस्ति । मा । हरिवर्णेति हरि - वर्ण । प्रेति
। चर । क्रत्वै । दक्षाय । रायः । पोषाय । सुवीरताया इति सु-वीरतायै । मा । मा ।
राजन् । वीति । बीभिषः । मा । मे । हार्दि । त्विषा । वधीः ॥ वृषणे । शुष्माय ।
आयुषे । वर्चसे ॥ वसुमद् गणस्येति वसुमत् - गणस्य । सोम । देव । ते । मतिविद इति
मति - विदः । प्रातस्सवनस्येति प्रातः - सवनस्य । गायत्रछन्दस इति गायत्र - छन्दसः ।
इन्द्रपीतस्येतीन्द्र - पीतस्य । नराशंसपीतस्येति नराशंस - पीतस्य । पितृपीतस्येति पितृ -
पीतस्य । मधुमत् इति मधु - मत् । उपहूतस्येत्युप - हूतस्य । उपहूत इत्युप - हूतः ।
भक्ष्यामि । रुद्रवद्वणस्येति रुद्रवत् - गणस्य । सोम । देव । ते । मतिविद इति मति -
विदः । माद्व्यन्दिनस्य । सवनस्य । त्रिष्टुछन्दस इति त्रिष्टुप् - छन्दसः । इन्द्रपीतस्येतीन्द्र -

पीतस्य । नराशंसपीतस्येति नराशंस - पीतस्य । 17

TS 3.2.5.3

पितृपीतस्येति पितृ - पीतस्य । मधुमत इति मधु - मतः । उपहूतस्येत्युप - हूतस्य । उपहूत इत्युप - हूतः । भक्षयामि । आदित्यवद्वणस्येत्यादित्यवत् - गणस्य । सोम । देव । ते । मतिविद इति मति - विदः । तृतीयस्य । सर्वनस्य । जगतीछन्दस इति जगती - छन्दसः । इन्द्रपीतस्येतीन्द्र - पीतस्य । नराशंसपीतस्येति नराशंस - पीतस्य । पितृपीतस्येति पितृ - पीतस्य । मधुमत इति मधु - मतः । उपहूतस्येत्युप - हूतस्य । उपहूत इत्युप-हूतः । भक्षयामि ॥ एति । प्यायस्व । समिति । एतु । ते । विश्वतः । सोम । वृष्णियम् ॥ भव । वाजस्य । सङ्गथ इति सं - गथे ॥ हिन्व । मे । गात्रा । हरिव इति हरि - वः । गुणान् । मे । मा । वीति । तीतृषः ॥ शिवः । म । सप्तर्षीनिति सप्त-ऋषीन् । उपेति । तिष्ठस्व । मा । मे । अवाङ् । नाभिम् । अतीति । 18

TS 3.2.5.4

गाः ॥ अपाम । सोमम् । अमृताः । अभुम् । अदर्शम् । ज्योतिः । अविदाम । देवान् ॥ किम् । अस्मान् । कृणवत् । अरातिः । किम् । उ । धूर्तिः । अमृत । मर्त्यस्य ॥ यत् । मे । आत्मनः । मिन्दा । अभूत् । अग्निः । तत् । पुनः । एति । अहाः । जातवेदा इति जात - वेदाः । विचरषणिरिति वि - चरषणिः ॥ पुनः । अग्निः । चक्षुः । अदात् । पुनः । इन्द्रः । बृहस्पतिः ॥ पुनः । मे । अश्विना । युवम् । चक्षुः । एति । धत्तम् । अक्षयोः ॥ इष्टयजुष इतीष्ट-यजुषः । ते । देव । सोम । स्तुतस्तोमस्येति स्तुत - स्तोमस्य । 19

TS 3.2.5.5

शस्तोक्थस्येति शस्त - उक्थस्य । हरिवत् इति हरि - वतः । इन्द्रपीतस्येतीन्द्र - पीतस्य । मधुमत इति मधु - मतः । उपहूतस्येत्युप - हूतस्य । उपहूत इत्युप - हूतः । भक्षयामि ॥

आ॒पूर्या॑ इत्या॑ - पू॒र्याः॑ । स्थ॒ । एति॑ । मा॒ । पू॒रय॑त । प्र॒जयेति॑ प्र-जया॑ । च॒ । धने॑न । च॒
॥ ए॒तत् । ते॒ । त॒त् । ये॒ । च॒ । त्वा॒म् । अ॒न्विति॑ । ए॒तत् । ते॒ । पि॒ता॒म॒ह॒ । प्र॒पि॒ता॒म॒हेति॑
प्र - पि॒ता॒म॒ह॒ । ये॒ । च॒ । त्वा॒म् । अ॒न्विति॑ । अ॒त्र । पि॒तरः॑ । य॒था॒भा॒गमि॑ति यथा-भा॒गम्
। म॒न्द॒द्धम् । नमः॑ । वः॒ । पि॒तरः॑ । रसा॑य । नमः॑ । वः॒ । पि॒तरः॑ । शु॒ष्मा॑य । नमः॑ ।
वः॒ । पि॒तरः॑ । जी॒वाय॑ । नमः॑ । वः॒ । पि॒तरः॑ । 20

TS 3.2.5.6

स्व॒धाया॑ इति॑ स्व - धायै॑ । नमः॑ । वः॒ । पि॒तरः॑ । म॒न्यवै॑ । नमः॑ । वः॒ । पि॒तरः॑ । घो॒राय॑
। पि॒तरः॑ । नमः॑ । वः॒ । ये॒ । ए॒तस्मि॑न् । लो॒के । स्थ॒ । यु॒ष्मान् । ते॒ । अ॒न्विति॑ । ये॒ ।
अ॒स्मिन् । लो॒के । मा॒म् । ते॒ । अ॒न्विति॑ । ये॒ । ए॒तस्मि॑न् । लो॒के । स्थ॒ । यू॒यम् । तेषा॑म् ।
वसि॑ष्ठाः । भू॒यास्त॒ । ये॒ । अ॒स्मिन् । लो॒के । अ॒हम् । तेषा॑म् । वसि॑ष्ठः । भू॒यास्त॒म् । प्रजा॑प॒त॒
इति॑ प्रजा॑-प॒ते । न । त्वत् । ए॒तानि॑ । अ॒न्यः । वि॒श्वा॑ । जा॒तानि॑ । परी॑ति । ता । ब॒भूव॑ ॥ 21

TS 3.2.5.7

यत्का॑मा इति॑ यत् - का॒माः । ते॒ । जु॒हुमः॑ । तत् । नः॒ । अ॒स्तु । व॒यम् । स्या॑म् । प॒तयः॑
। रु॒यी॒णाम् ॥ दे॒वकृ॑त॒स्येति॑ दे॒व - कृ॑त॒स्य॒ । ए॒नंसः॑ । अ॒व॒य॒ज॒न॒मित्य॑व - य॒ज॒नम् । अ॒सि॒ ।
म॒नु॒ष्य॑कृ॒त॒स्येति॑ म॒नु॒ष्य॑ - कृ॒त॒स्य॒ । ए॒नंसः॑ । अ॒व॒य॒ज॒न॒मित्य॑व - य॒ज॒नम् । अ॒सि॒ । पि॒तृकृ॑त॒स्येति॑
पि॒तृ - कृ॑त॒स्य॒ । ए॒नंसः॑ । अ॒व॒य॒ज॒न॒मित्य॑व - य॒ज॒नम् । अ॒सि॒ । अ॒प्स्वि॒त्य॑प्-सु । धौ॒त॒स्य॑ ।
सो॒म॒ । दे॒व॒ । ते॒ । नृ॒भि॒रिति॑ नृ - भिः॑ । सु॒त॒स्य॑ । इ॒ष्टय॑जुष इती॑ष्ट - य॒जुषः॑ । स्तु॒त॒स्तो॒म॒स्येति॑
स्तु॒त - स्तो॒म॒स्य॒ । श॒स्तो॒क्थ॑स्येति॑ श॒स्त - उ॒क्थ॑स्य॒ । यः॒ । भ॒क्षः॑ । अ॒श्व॒स॒नि॒रित्य॑श्च -
स॒निः॑ । यः॒ । गो॒स॒नि॒रिति॑ गो - स॒निः॑ । त॒स्य॑ । ते॒ । पि॒तृभि॑रिति॑ पि॒तृ - भिः॑ । भ॒क्षं
कृ॑त॒स्येति॑ भ॒क्षं - कृ॑त॒स्य॒ । उ॒प॒हू॒त॒स्येत्यु॑प - हू॒त॒स्य॒ । उ॒प॒हू॒त॒ इत्यु॑प - हू॒तः॑ । भ॒क्षया॑मि ॥ 22

(वि॒श्व॒च॒र॒ष॒णे - त्रि॒ष्टु॒ष्ठ॒न्दस॑ इन्द्र॑पी॒त॒स्य॒ नरा॑शः॒ स॒पी॒त॒स्या - ऽति॑ - स्तु॒त॒स्तो॒म॒स्य॒ - जी॒वाय॑

नमो॑ वः पितरो - बभूवु - चतु॑श्चत्वारि॒ंशच्च॑) (A5)

TS 3.2.6.1

म॒हीनाम् । पयः॑ । अ॒सि । वि॒श्वेषाम् । दे॒वाना॑म् । त॒नूः । ऋ॒द्ध्यास॑म् । अ॒द्य । पृ॒ष॒तीनाम् ।
। ग्र॒हम् । पृ॒ष॒तीनाम् । ग्र॒हः । अ॒सि । वि॒ष्णोः॑ । हृ॒दय॑म् । अ॒सि । ए॒कम् । इ॒ष । वि॒ष्णुः॑ ।
। त्वा॒ । अ॒नु । वी॒ति । च॒क्रमे॑ । भू॒तिः । दु॒द्धा । घृ॒तेन॑ । व॒र्द्धता॑म् । तस्य॑ । मा॒ । इ॒ष्टस्य॑ ।
। वी॒तस्य॑ । द्र॒विण॑म् । ए॒ति । गु॒म्यात् । ज्यो॒तिः । अ॒सि । वै॒श्वान॑रम् । पृ॒श्नि॒यै । दु॒ग्धम् ।
। याव॑ती॒ इति॑ । द्यावा॑पृ॒थि॒वी इति॑ द्यावा॑-पृ॒थि॒वी । म॒हि॒त्वेति॑ म॒हि - त्वा॒ । याव॑त् । च॒ । स॒प्त ।
। सि॒न्ध॒वः । वि॒त॒स्थुरि॑ति॒ वि - त॒स्थुः ॥ ताव॑न्तम् । इ॒न्द्र । ते॒ । 23

TS 3.2.6.2

ग्र॒हम् । स॒ह । ऊ॒र्जा । गृ॒ह्णामि॑ । अ॒स्त्व॑तम् ॥ यत् । कृ॒ष्णश॑कुन इति॑ कृ॒ष्ण - श॑कुनः ।
पृ॒ष॒दाज्य॑मिति॑ पृ॒षत् - आ॒ज्यम् । अ॒व॒मृ॒शेदि॑त्य॒व - मृ॒शेत् । शू॒द्राः । अ॒स्य । प्र॒मायु॑का॒ इति॑
प्र - मायु॑काः । स्युः । यत् । श्वा । अ॒व॒मृ॒शेदि॑त्य॒व - मृ॒शेत् । चतु॑ष्पादु॒ इति॑ चतुः - पा॒दुः
। अ॒स्य । प॒शवः॑ । प्र॒मायु॑का॒ इति॑ प्र - मायु॑काः । स्युः । यत् । स्क॒न्दे॒त् । यज॑मानः ।
प्र॒मायु॑क॒ इति॑ प्र - मायु॑कः । स्यात् । प॒शवः॑ । वै । पृ॒ष॒दाज्य॑मिति॑ पृ॒षत्-आ॒ज्यम् । प॒शवः॑
। वै । ए॒तस्य॑ । स्क॒न्दन्ति॑ । यस्य॑ । पृ॒ष॒दाज्य॑मिति॑ पृ॒षत् - आ॒ज्यम् । स्क॒न्द॑ति । यत् ।
पृ॒ष॒दाज्य॑मिति॑ पृ॒षत् - आ॒ज्यम् । पुनः॑ । गृ॒ह्णाति॑ । प॒शून् । ए॒व । अ॒स्मै । पुनः॑ । गृ॒ह्णाति॑ ।
प्रा॒ण इति॑ प्र - अ॒नः । वै । पृ॒ष॒दाज्य॑मिति॑ पृ॒षत् - आ॒ज्यम् । प्रा॒ण इति॑ प्र - अ॒नः । वै ॥ 24

TS 3.2.6.3

ए॒तस्य॑ । स्क॒न्द॑ति । यस्य॑ । पृ॒ष॒दाज्य॑मिति॑ पृ॒षत् - आ॒ज्यम् । स्क॒न्द॑ति । यत् । पृ॒ष॒दाज्य॑मिति॑
पृ॒षत् - आ॒ज्यम् । पुनः॑ । गृ॒ह्णाति॑ । प्रा॒णमि॑ति॒ प्र - अ॒नम् । ए॒व । अ॒स्मै । पुनः॑ । गृ॒ह्णाति॑ ।
हि॒र॒ण्यम् । अ॒व॒धाये॑त्य॒व - धाय॑ । गृ॒ह्णाति॑ । अ॒मृ॒तम् । वै । हि॒र॒ण्यम् । प्रा॒ण इति॑ प्र - अ॒नः

। पृषदाज्यमिति पृषत् - आज्यम् । अमृतम् । एव । अस्य । प्राण इति प्र - अने । दुधाति
 । शतमानमिति शत-मानम् । भवति । शतायुरिति शत - आयुः । पुरुषः । शतेन्द्रिय इति
 शत-इन्द्रियः । आयुषि । एव । इन्द्रिये । प्रतीति । तिष्ठति । अश्वम् । अवेति । घ्रापयति
 । प्राजापत्य इति प्राजा - पत्यः । वै । अश्वः । प्राजापत्य इति प्राजा - पत्यः । प्राण इति
 प्र-अनः । स्वात् । एव । अस्मै । योनेः । प्राणमिति प्र - अनम् () । निरिति । मिमीते ।
 वीति । वै । एतस्य । यज्ञः । छिद्यते । यस्य । पृषदाज्यमिति पृषत् - आज्यम् । स्कन्दति
 । वैष्णव्या । ऋचा । पुनः । गृह्णाति । यज्ञः । वै । विष्णुः । यज्ञेन । एव । यज्ञम् ।
 समिति । तनोति ॥ 25

(ते - पृषदाज्यं प्राणो वै - योनेः प्राणं - द्वाविंशतिश्च) (A6)

TS 3.2.7.1

देव । सवितुः । एतत् । ते । प्रेति । आह । तत् । प्रेति । च । सुव । प्रेति । च ।
 यज्ञ । बृहस्पतिः । ब्रह्मा । आयुष्मत्याः । ऋचः । मा । गात् । तनूपादिति तनू - पात् ।
 साम्नः । सत्याः । वः । आशिष इत्यां - शिषः । सन्तु । सत्याः । आकूतय इत्या-कूतयः
 । ऋतम् । च । सत्यम् । च । वदत । स्तुत । देवस्य । सवितुः । प्रसव इति प्र - सवे
 । स्तुतस्य । स्तुतम् । असि । ऊर्जम् । मह्यम् । स्तुतम् । दुहाम् । एति । मा । स्तुतस्य
 । स्तुतम् । गम्यात् । शस्त्रस्य । शस्त्रम् । 26

TS 3.2.7.2

असि । ऊर्जम् । मह्यम् । शस्त्रम् । दुहाम् । एति । मा । शस्त्रस्य । शस्त्रम् । गम्यात् ।
 इन्द्रियावन्त इतीन्द्रिय - वन्तः । वनामहे । धुक्षीमहि । प्रजामिति प्र - जाम् । इषम् ॥ सा
 । मे । सत्या । आशीरित्यां - शीः । देवेषु । भूयात् । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म - वर्चसम् । मा
 । एति । गम्यात् ॥ यज्ञः । बभूव । सः । एति । बभूव । सः । प्रेति । जज्ञे । सः ।

वावृधे ॥ सः । देवानाम् । अधिपतिरित्यधि - पतिः । बभूव । सः । अस्मान् । अधिप-
तीनित्यधि - पतीन् । करोतु । वयम् । स्याम् । पतयः । रयीणाम् ॥ यज्ञः । वा । वै । 27

TS 3.2.7.3

यज्ञपतिमिति यज्ञ - पतिम् । दुहे । यज्ञपतिरिति यज्ञ-पतिः । वा । यज्ञम् । दुहे । सः ।
यः । स्तुतशस्त्रयोरिति स्तुत - शस्त्रयोः । दोहम् । अविद्वान् । यजते । तम् । यज्ञः ।
दुहे । सः । इष्ट्वा । पापीयान् । भवति । यः । एनयोः । दोहम् । विद्वान् । यजते ।
सः । यज्ञम् । दुहे । सः । इष्ट्वा । वर्सीयान् । भवति । स्तुतस्य । स्तुतम् । असि ।
ऊर्जम् । मह्यम् । स्तुतम् । दुहाम् । एति । मा । स्तुतस्य । स्तुतम् । गम्यात् । शस्त्रस्य
। शस्त्रम् । असि । ऊर्जम् । मह्यम् । शस्त्रम् । दुहाम् () । एति । मा । शस्त्रस्य ।
शस्त्रम् । गम्यात् । इति । आह । एषः । वै । स्तुतशस्त्रयोरिति स्तुत - शस्त्रयोः । दोहः ।
तम् । यः । एवम् । विद्वान् । यजते । दुहे । एव । यज्ञम् । इष्ट्वा । वर्सीयान् । भवति ॥ 28

(शस्त्रं - वै - शस्त्रन्दुहां - द्वाविंशतिश्च) (A7)

TS 3.2.8.1

श्येनायं । पत्वंने । स्वाहा । वट् । स्वयमभिगूर्तायेति स्वयं - अभिगूर्ताय । नमः । विष्टभांयेति
वि - स्तुभांयं । धर्मणे । स्वाहा । वट् । स्वयमभिगूर्तायेति स्वयं - अभिगूर्ताय । नमः ।
परिधय इति परि - धये । जनप्रथेनायेति जन - प्रथेनाय । स्वाहा । वट् । स्वयमभिगूर्तायेति
स्वयं - अभिगूर्ताय । नमः । ऊर्जे । होत्राणाम् । स्वाहा । वट् । स्वयमभिगूर्तायेति स्वयं
- अभिगूर्ताय । नमः । पयसे । होत्राणाम् । स्वाहा । वट् । स्वयमभिगूर्तायेति स्वयं -
अभिगूर्ताय । नमः । प्रजापतय इति प्रजा-पतये । मनवे । स्वाहा । वट् । स्वयमभिगूर्तायेति
स्वयं - अभिगूर्ताय । नमः । ऋतम् । ऋतपा इत्यृत - पाः । सुवर्वाडिति सुवः - वाट् ।
स्वाहा । वट् । स्वयमभिगूर्तायेति स्वयं - अभिगूर्ताय । नमः । तृपन्ताम् । होत्राः । मधोः

। घृतस्य॑ । य॒ज्ञप॑तिमिति॑ य॒ज्ञ - प॒तिम् । ऋष॑यः । ए॒न॒सा । 29

TS 3.2.8.2

आ॒हुः ॥ प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । निर्भ॑क्ता इति॑ निः - भ॒क्ताः । अ॒नु॒त॒प्य॒मा॒ना इत्य॑नु॒-त॒प्य॒मा॒नाः । म॒ध्व्यौ॑ । स्तो॒कौ । अपे॑ति । तौ । र॒रा॒ध ॥ स॒मि॒ति॑ । नः । ता॒भ्याम् । सृ॒ज॒तु । वि॒श्वक॑र्मेति॑ वि॒श्व - क॑र्मा । घो॒राः । ऋष॑यः । नमः॑ । अ॒स्तु । ए॒भ्यः ॥ चक्षु॑षः । ए॒षाम् । मन॑सः । च । स॒धां॒वि॒ति॑ सं - धौ । बृ॒ह॒स्प॒त॑ये । म॒हि॑ । स॒त् । द्यु॒म॒दि॒ति॑ द्यु - म॒त् । नमः॑ ॥ नमः॑ । वि॒श्वक॑र्मण॒ इति॑ वि॒श्व - क॑र्मणे । सः । उ॒ । पा॒तु । अ॒स्मान् । अ॒न॒न्यान् । सो॒म॒पा॒नि॒ति॑ सोम - पान् । म॒न्य॑मानः ॥ प्रा॒ण॒स्ये॒ति॑ प्र - अ॒न॒स्य॑ । वि॒द्वान् । स॒म॒र इति॑ सं-अ॒रे । न । धी॒रः । ए॒नः । च॒कृ॒वान् । म॒हि॑ । ब॒द्धः । ए॒षाम् ॥ तम् । वि॒श्वक॑र्म॒न्नि॒ति॑ वि॒श्व - क॑र्मन् । 30

TS 3.2.8.3

प्रे॒ति॑ । मु॒ञ्च । स्व॒स्त्यै॑ । ये । भ॒क्ष॒य॑न्तः । न । वसू॑नि । आ॒नृ॒हुः ॥ या॒न् । अ॒ग्न॒यः । अ॒न्व॒त॒प्य॒न्ते॒त्य॑नु॒ - अ॒त॒प्य॒न्त॑ । धि॒ष्णि॒याः । इ॒यम् । तेषा॑म् । अ॒व॒या । दु॒रि॒ष्ट्या॒ इति॑ दुः - इ॒ष्ट्यै॑ । स्वि॑ष्टि॒मि॒ति॑ सु - इ॒ष्टिम् । नः । ता॒म् । कृ॒णो॒तु । वि॒श्वक॑र्मेति॑ वि॒श्व - क॑र्मा ॥ नमः॑ । पि॒तृ॒भ्य॑ इति॑ पि॒तृ - भ्यः । अ॒भी॒ति॑ । ये । नः । अ॒ख्य॑न् । य॒ज्ञकृ॑त॒ इति॑ य॒ज्ञ - कृ॑तः । य॒ज्ञका॑मा॒ इति॑ य॒ज्ञ - का॑माः । सु॒दे॒वा इति॑ सु - दे॒वाः । अ॒का॑माः । वः । दक्षि॑णाम् । न । नी॒नि॒म् । मा । नः । तस्मा॑त् । ए॒न॒सः । पा॒प॒यि॒ष्ट ॥ याव॑न्तः । वै । स॒द॒स्याः॑ । ते । स॒र्वे । दक्षि॑ण्याः॑ । ते॒भ्यः । यः । दक्षि॑णाम् । न । 31

TS 3.2.8.4

न॒ये॒त् । ए॒ति॑ । ए॒भ्यः । वृ॒श्च्ये॒त् । य॒त् । वै॒श्वक॑र्म॒णा॒नी॒ति॑ वै॒श्व - क॑र्म॒णा॒नि॑ । जु॒हो॒ति॑ । स॒द॒स्यान् । ए॒व । त॒त् । प्री॑णा॒ति॑ । अ॒स्मे इति॑ । दे॒वा॒सः । व॒पु॒षे । चि॒कि॒त्स॒त् । यम् । आ॒शि॒रा॑ । दं॒प॒ती इति॑ । वा॒मम् । अ॒श्रु॒तः ॥ पु॒मान् । पु॒त्रः । जा॒य॒ते । वि॒न्द॒ते । वसु॑ ।

अथ॑ । विश्वे॑ । अ॒रु॒पाः । ए॒ध॒ते । गृ॒हः ॥ आ॒शी॒र्दा॒येत्या॑शीः - दा॒या । दं॒प॒ती इति॑ । वा॒मम् । अ॒श्रु॒ताम् । अ॒रि॑ष्टः । रा॒यः । स॒च॒ताम् । स॒मो॒क॒सेति॑ सं - ओ॒क॒सा ॥ यः । ए॒ति॑ । अ॒सि॑चत् । स॒दु॒ग्ध॒मिति॑ सं - दु॒ग्ध॒म् । कु॒भ्यां । स॒ह । इ॒ष्टेन॑ । या॒मन् । अ॒म॒तिम् । ज॒हा॒तु । सः ॥ स॒र्पि॒र्ग्री॒वीति॑ सर्पिः - ग्री॒वी । 32

TS 3.2.8.5

पी॒व॒री । अ॒स्य॒ । जा॒या । पी॒वा॒नः । पु॒त्राः । अ॒कृ॑शासः । अ॒स्य॒ ॥ स॒ह॒जा॒नि॒रिति॑ स॒ह - जा॒निः । यः । सु॒म॒ख॒स्य॒मा॒न इति॑ सु - म॒ख॒स्य॒मा॒नः । इ॒न्द्रा॒य । आ॒शि॒र॒म् । स॒ह । कु॒भ्यां । अ॒दा॒त् ॥ आ॒शी॒रि॒त्या॑ - शीः । मे॑ । ऊ॒र्ज॒म् । उ॒त । सु॒प्र॒जा॒स्त्व॒मिति॑ सु॒प्र॒जाः - त्वम् । इ॒ष॒म् । दु॒धा॒तु । द्र॒वि॒णम् । स॒र्व॒र्च॒स॒मिति॑ स - व॒र्च॒स॒म् ॥ स॒ज॒य॒न्नि॒ति॑ सं - ज॒य॒न् । क्षे॒त्रा॒णि । स॒ह॒सा । अ॒हम् । इ॒न्द्र॒ । कृ॒ण्व॒ानः । अ॒न्यान् । अ॒ध॒रान् । स॒प॒त्नान् ॥ भू॒तम् । अ॒सि॒ । भू॒ते । मा॒ । धाः । मु॒ख॒म् । अ॒सि॒ । मु॒ख॒म् । भू॒या॒स॒म् । द्या॒वा॒पृ॒थि॒वीभ्या॑-मिति॑ द्या॒वा॑ - पृ॒थि॒वीभ्या॑म् । त्वा॒ । प॒री॒ति॑ । गृ॒ह्णामि॑ । विश्वे॑ । त्वा॒ । दे॒वाः । वै॒श्व॒ान॒राः । 33

TS 3.2.8.6

प्रे॒ति॑ । च्या॒व॒य॒न्तु॒ । दि॒वि । दे॒वान् । दृ॒ह॒ । अ॒न्त॒रि॒क्षे । व॒या॒सि॑ । पृ॒थि॒व्याम् । पा॒रि॒वान् । ध्रु॒वम् । ध्रु॒वे॒ण॑ । ह॒वि॒षा॑ । अ॒वे॒ति॑ । सो॒म॒म् । न॒या॒म॒सि॑ ॥ य॒था॑ । नः॑ । स॒र्व॒म् । इ॒त् । ज॒ग॒त् । अ॒य॒क्ष्म॒म् । सु॒म॒ना॒ इति॑ सु - म॒नाः॑ । अ॒स॒त् ॥ य॒था॑ । नः॑ । इ॒न्द्रः॑ । इ॒त् । वि॒शः॑ । के॒व॒लीः॑ । स॒र्वाः॑ । स॒म॒न॒स॒ इति॑ स - म॒न॒सः॑ । क॒र॒त् ॥ य॒था॑ । नः॑ । स॒र्वाः॑ । इ॒त् । दि॒शः॑ । अ॒स्माक॑म् । के॒व॒लीः॑ । अ॒स॒न् ॥ 34

(ए॒न॒सा - वि॒श्व॒क॒र्म॒न् - यो दक्षि॑णां न - स॒र्पि॒र्ग्री॒वी - वै॒श्व॒ान॒रा - श्र॑त्वा॒रि॒श॒च्चे॑) (A8)

TS 3.2.9.1

यत् । वै । होता । अद्भ्युम् । अभ्याह्वयंत इत्यभि - आह्वयंते । वज्रम् । एनम् । अभि ।
 प्रेति । वर्तयति । उक्थंशा इत्युक्थं-शाः । इति । आह । प्रातस्सवनमिति प्रातः - सवनम् ।
 प्रतिगीर्येति प्रति - गीर्य । त्रीणि । एतानि । अक्षराणि । त्रिपदेति त्रि - पदा । गायत्री । गायत्रम्
 । प्रातस्सवनमिति प्रातः - सवनम् । गायत्रिया । एव । प्रातस्सवन इति प्रातः - सवने । वज्रम्
 । अन्तः । धत्ते । उक्थम् । वाचि । इति । आह । माद्व्यन्दिनम् । सर्वनम् । प्रतिगीर्येति
 प्रति - गीर्य । चत्वारि । एतानि । अक्षराणि । चतुष्पदेति चतुः - पदा । त्रिष्टुप् । त्रैष्टुभम् ।
 माद्व्यन्दिनम् । सर्वनम् । त्रिष्टुभा । एव । माद्व्यन्दिने । सवने । वज्रम् । अन्तः । धत्ते । 35

TS 3.2.9.2

उक्थम् । वाचि । इन्द्राय । इति । आह । तृतीयसवनमिति तृतीय - सवनम् । प्रतिगीर्येति
 प्रति - गीर्य । सप्त । एतानि । अक्षराणि । सप्तपदेति सप्त - पदा । शक्करी । शाक्करः । वज्रः
 । वज्रेण । एव । तृतीयसवन इति तृतीय - सवने । वज्रम् । अन्तः । धत्ते । ब्रह्मवादिन
 इति ब्रह्म - वादिनः । वदन्ति । सः । तु । वै । अध्वर्युः । स्यात् । यः । यथासवनमिति
 यथा - सवनम् । प्रतिगुर इति प्रति - गुरे । छन्दांसि । सपादयेदिति सं - पादयेत् । तेजः
 । प्रातस्सवन इति प्रातः - सवने । आत्मन् । दधीत । इन्द्रियम् । माद्व्यन्दिने । सवने ।
 पशून् । तृतीयसवन इति तृतीय - सवने । इति । उक्थंशा इत्युक्थं - शाः । इति । आह ।
 प्रातस्सवनमिति प्रातः - सवनम् । प्रतिगीर्येति प्रति - गीर्य । त्रीणि । एतानि । अक्षराणि । 36

TS 3.2.9.3

त्रिपदेति त्रि - पदा । गायत्री । गायत्रम् । प्रातस्सवनमिति प्रातः - सवनम् । प्रातस्सवन
 इति प्रातः - सवने । एव । प्रतिगुर इति प्रति - गुरे । छन्दांसि । समिति । पादयति ।
 अथो इति । तेजः । वै । गायत्री । तेजः । प्रातस्सवनमिति प्रातः - सवनम् । तेजः ।
 एव । प्रातस्सवन इति प्रातः - सवने । आत्मन् । धत्ते । उक्थम् । वाचि । इति । आह
 । माद्व्यन्दिनम् । सर्वनम् । प्रतिगीर्येति प्रति - गीर्य । चत्वारि । एतानि । अक्षराणि ।

चतुष्पदेति चतुः - पदा । त्रिष्टुप् । त्रैष्टुभम् । माद्वयान्दिनम् । सर्वनम् । माद्वयान्दिने । एव । सर्वने । प्रतिगुर इति प्रति - गुरे । छन्दांसि । समितिं । पादयति । अथो इति । इन्द्रियम् । वै । त्रिष्टुक् । इन्द्रियम् । माद्वयान्दिनम् । सर्वनम् । 37

TS 3.2.9.4

इन्द्रियम् । एव । माद्वयान्दिने । सर्वने । आत्मन् । धत्ते । उक्थम् । वाचि । इन्द्राय । इति । आह । तृतीयसवनमिति तृतीय - सवनम् । प्रतिगीर्येति प्रति - गीर्य । सप्त । एतानि । अक्षराणि । सप्तपदेति सप्त - पदा । शक्ररी । शाक्राः । पशवः । जागतम् । तृतीयसवनमिति तृतीय - सवनम् । तृतीयसवन इति तृतीय - सवने । एव । प्रतिगुर इति प्रति - गुरे । छन्दांसि । समितिं । पादयति । अथो इति । पशवः । वै । जगती । पशवः । तृतीयसवनमिति तृतीय - सवनम् । पशून् । एव । तृतीयसवन इति तृतीय - सवने । आत्मन् । धत्ते । यत् । वै । होता । अद्ध्युम् । अभ्याह्वयतु इत्यभि - आह्वयते । आव्यम् । अस्मिन् । दुधाति । तत् । यत् । न । 38

TS 3.2.9.5

अपहनीतेत्यपं - हनीत । पुरा । अस्य । सँवत्सरादिति सं - वत्सरात् । गृहे । एति । वेवीरन् । शोऽसा । मोदः । इव । इति । प्रत्याह्वयतु इति प्रति - आह्वयते । तेन । एव । तत् । अपेति । हते । यथा । वै । आयतामित्या - यताम् । प्रतीक्षतु इति प्रति - ईक्षते । एवम् । अद्ध्युः । प्रतिगुरमिति प्रति - गुरम् । प्रतीति । ईक्षते । यत् । अभिप्रतिगृणीयादित्यभि - प्रतिगृणीयात् । यथा । आयतयेत्या - यतया । समृच्छतु इति सं - ऋच्छते । तादृक् । एव । तत् । यत् । अर्द्धर्चादित्यर्द्ध-ऋचात् । लुप्येत । यथा । धावद्ध्य इति धावत् - भ्यः । हीयते । तादृक् । एव । तत् । प्रबाहुगिति प्र - बाहुक् । वै । ऋत्विजाम् । उद्गीथा इत्युत्-गीथाः । उद्गीथ इत्युत् - गीथः । एव । उद्गातृणामित्युत्-गातृणाम् । 39

TS 3.2.9.6

ऋचः । प्रणव इति प्र - नवः । उक्थशसिनामित्युक्थ - शसिनाम् । प्रतिगुर इति प्रति - गुरः । अद्ध्युणाम् । यः । एवम् । विद्वान् । प्रतिगृणातीति प्रति-गृणाति । अन्नाद इत्यन्न - अदः । एव । भवति । एति । अस्य । प्रजायामिति प्र - जायाम् । वाजी । जायते । इयम् । वै । होता । असौ । अद्ध्युः । यत् । आसीनः । शसन्ति । अस्याः । एव । तत् । होता । न । एति । आस्ते । इव । हि । इयम् । अथो इति । इमाम् । एव । तेन । यजमानः । दुहे । यत् । तिष्ठन् । प्रतिगृणातीति प्रति - गृणाति । अमुष्याः । एव । तत् । अद्ध्युः । न । एति । 40

TS 3.2.9.7

तिष्ठति । इव । हि । असौ । अथो इति । अमूम् । एव । तेन । यजमानः । दुहे । यत् । आसीनः । शसन्ति । तस्मात् । इतः प्रदानमितीति - प्रदानम् । देवाः । उपेति । जीवन्ति । यत् । तिष्ठन् । प्रतिगृणातीति प्रति - गृणाति । तस्मात् । अमुतः प्रदानमित्यमुतः - प्रदानम् । मनुष्याः । उपेति । जीवन्ति । यत् । प्राङ् । आसीनः । शसन्ति । प्रत्यङ् । तिष्ठन् । प्रतिगृणातीति प्रति - गृणाति । तस्मात् । प्राचीनम् । रेतः । धीयते । प्रतीचीः । प्रजा इति प्र - जाः । जायन्ते । यत् । वै । होता । अद्ध्युम् । अभ्याह्वयते इत्यभि - आह्वयते । वज्रम् । एनम् । अभि । प्रेति । वर्तयति () । पराङ् । एति । वर्तते । वज्रम् । एव । तत् । नीति । करोति ॥ 41

(सर्वेने वज्रमन्तर्धत्ते - त्रीण्येतान्यक्षराणी - न्द्रियं माध्यन्दिनः सर्वनं - नो - द्वातृणा - मध्व-
र्युनैति - वर्तयत्य - ष्ठौ च) (A9)

TS 3.2.10.1

उपयामगृहीत इत्युपयाम - गृहीतः । असि । वाक्षसदिति वाक्ष - सत् । असि । वाक्पाभ्यामिति वाक् - पाभ्याम् । त्वा । ऋतुपाभ्यामिति ऋतु - पाभ्याम् । अस्य । यस्स्य । ध्रुवस्य ।

अ॒द्वय॑क्षाभ्या॒मित्यधि॑ - अ॒क्षाभ्या॒म् । गृ॒ह्णामि॑ । उ॒प॒या॒मगृ॑हीत॒ इत्यु॑प॒या॒म् - गृ॒हीतः॑ । अ॒सि ।
 ऋ॒त॒सदि॑त्यु॒त - सत् । अ॒सि । च॒क्षुष्पा॒भ्यामि॑ति चक्षुः - पा॒भ्याम् । त्वा । ऋ॒तुपा॒भ्यामि॑ति
 ऋ॒तु - पा॒भ्याम् । अ॒स्य । य॒ज्ञस्य॑ । ध्रु॒वस्य॑ । अ॒द्वय॑क्षाभ्या॒मित्यधि॑ - अ॒क्षाभ्या॒म् । गृ॒ह्णामि॑ ।
 उ॒प॒या॒मगृ॑हीत॒ इत्यु॑प॒या॒म् - गृ॒हीतः॑ । अ॒सि । श्रु॒त॒सदि॑ति श्रुत - सत् । अ॒सि । श्रो॒त्रपा॒भ्यामि॑ति
 श्रो॒त्र - पा॒भ्याम् । त्वा । ऋ॒तुपा॒भ्यामि॑ति ऋ॒तु - पा॒भ्याम् । अ॒स्य । य॒ज्ञस्य॑ । ध्रु॒वस्य॑ ।
 अ॒द्वय॑क्षाभ्या॒मित्यधि॑ - अ॒क्षाभ्या॒म् । गृ॒ह्णामि॑ । दे॒वेभ्यः॑ । त्वा । वि॒श्वदे॑वेभ्य॒ इति॑ वि॒श्व-दे॑वेभ्यः
 । त्वा । वि॒श्वेभ्यः॑ । त्वा । दे॒वेभ्यः॑ । वि॒ष्णो॑ । उ॒रु॒क्रमे॑त्यु॒रु - क्र॒म । ए॒षः । ते । सोमः॑
 । तम् । र॒क्षस्व॑ । 42

TS 3.2.10.2

तम् । ते । दु॒श्चक्षा॑ इति॑ दुः - चक्षाः॑ । मा । अ॒वेति॑ । ख्य॒त् । मयि॑ । वसुः॑ । पु॒रो॒वसु॑रिति॑
 पु॒रः - वसुः॑ । वा॒क्पा इति॑ वाक् - पाः । वाच॑म् । मे । पा॒हि । मयि॑ । वसुः॑ । वि॒द॒द्वसु॑रिति॑
 वि॒दत् - वसुः॑ । च॒क्षुष्पा इति॑ चक्षुः - पाः । चक्षुः॑ । मे । पा॒हि । मयि॑ । वसुः॑ । सँयद्
 वंसु॑रिति॑ सँयत् - वसुः॑ । श्रो॒त्रपा इति॑ श्रो॒त्र-पाः । श्रो॒त्रम् । मे । पा॒हि । भूः । अ॒सि । श्रेष्ठः॑
 । र॒श्मी॒नाम् । प्रा॒णपा इति॑ प्राण - पाः । प्रा॒णमि॑ति प्र- अ॒नम् । मे । पा॒हि । धूः । अ॒सि ।
 श्रेष्ठः॑ । र॒श्मी॒नाम् । अ॒पा॒नपा इत्य॑पान - पाः । अ॒पा॒नमि॑त्य॒प - अ॒नम् । मे । पा॒हि । यः ।
 नः । इ॒न्द्रवा॑यू इती॒न्द्र - वा॑यू । मि॒त्राव॑रु॒णावि॑ति॑ मि॒त्रा - व॑रु॒णौ । अ॒श्विनौ॑ । अ॒भिदा॑स॒तीत्य॑भि
 - दा॑स॒ति । भ्रातृ॑व्यः () । उ॒त्पिपी॑त् इत्यु॒त् - पिपी॑ते । शु॒भः । प॒ती इति॑ । इ॒दम् । अ॒हम् ।
 तम् । अ॒ध॒रम् । पा॒दुया॑मि । यथा॑ । इ॒न्द्र । अ॒हम् । उ॒त्त॒म इत्यु॒त् - त॒मः । चे॒तया॑नि ॥ 43

(र॒क्षस्व॑ - भ्रातृ॑व्य - स्रयो॑दश च) (A10)

TS 3.2.11.1

प्रेति॑ । सः । अ॒ग्ने । तव॑ । ऊ॒तिभि॑रित्यूति॒ - भिः॑ । सु॒वीरा॑भिरिति॑ सु - वी॒राभिः॑ । त॒रति॑

। वाजकर्मभिरिति वाजकर्म - भिः ॥ यस्य । त्वम् । सुख्यम् । आविथ ॥ प्रेति । होत्रे ।
 पूर्व्यम् । वचः । अग्र्ये । भरत । बृहत् ॥ विपामिति वि - पाम् । ज्योतींषि । बिभ्रते ।
 न । वेधसे ॥ अग्रे । त्री । ते । वाजिना । त्री । सुधस्थेति सुध - स्था । तिस्रः । ते ।
 जिह्वाः । ऋतजातेत्यृत - जात । पूर्वीः ॥ तिस्रः । उ । ते । तनुवः । देवाता इति देव -
 वाताः । ताभिः । नः । पाहि । गिरः । अप्रयुच्छन्नित्यप्र - युच्छन् ॥ समिति । वाम् ।
 कर्मणा । समिति । इषा । 44

TS 3.2.11.2

हिनोमि । इन्द्राविष्णू इतीन्द्रा - विष्णू । अपंसः । पारे । अस्य ॥ जुषेथाम् । यश्म् ।
 द्रविणम् । च । धत्तम् । अरिष्टैः । नः । पृथिभिरिति पृथि-भिः । पारयन्ता ॥ उभा ।
 जिग्यथुः । न । परेति । जयेथे इति । न । परेति । जिग्ये । कतरः । चन । एनोः
 ॥ इन्द्रः । च । विष्णो इति । यत् । अपस्पृधेथाम् । त्रेधा । सहस्रम् । वीति । तत् ।
 ऐरयेथाम् ॥ त्रीणि । आयूषि । तव । जातवेद इति जात - वेदः । तिस्रः । आजानीरित्या
 - जानीः । उषसः । ते । अग्रे । ताभिः ॥ देवानाम् । अवः । यक्षि । विद्वान् । अथ । 45

TS 3.2.11.3

भव । यजमानाय । शम् । योः ॥ अग्निः । त्रीणि । त्रिधातूनीति त्रि - धातूनि । एति । क्षेति
 । विदथा । कविः ॥ सः । त्रीन् । एकादशान् । इह ॥ यक्षत् । च । पिप्रयत् । च ।
 नः । विप्रः । दूतः । परिष्कृतः ॥ नभन्ताम् । अन्यके । समे ॥ इन्द्राविष्णू इतीन्द्रा-विष्णू
 । दृहिताः । शंबरस्य । नव । पुरः । नवतिम् । च । श्रथिष्टम् ॥ शतम् । वर्चिनः ।
 सहस्रम् । च । साकम् । हथः । अप्रति । असुरस्य । वीरान् ॥ उत । माता । महिषम् ।
 अन्विति । अवेनत् । अमी इति । त्वा () । जहति । पुत्र । देवाः ॥ अथ । अब्रवीत् ।
 वृत्रम् । इन्द्रः । हनिष्यन् । सखे । विष्णो इति । वितरमिति वि - तरम् । वीति । क्रमस्व
 ॥ 46

3.2 तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - पवमानग्राहादीनां व्याख्यानं <https://www.vedavms.in> 20

(इ॒षा - ऽथ॑ - त्वा॒ - त्रयो॑दश च) (A11)

praSna korvai with starting padams of 1 to 11 anuvAkams :-

(यो वै पव॑मानानां॒ - त्री॑णि - परि॒भूरः॑ - स्प॒यः स्व॒स्ति - भ॑क्षेहि॒ - मही॑नां पयो॑ऽसि॒ - दे॒व
सवि॑तरे॒तत्ते॑ - श्ये॒नाय॑ - यद्वै हो॒तो॑ - पया॒मगृ॑हीतोऽसि॒ वाक्ष॑सत् - प्र सो अ॒ग्न - एका॑दश)

korvai with starting padams of 1, 11, 21 series of pa jCAtis :-

(यो वै - स्प॒यः स्व॒स्तिः - स्व॒धायै॑ नमः॒ - प्रमु॑ञ्च - तिष्ठ॑तीव॒ - षट्त्वारि॑ंशत्)

first and last padam of Second praSnam of kANDam 3 :-

(यो वै पव॑मानानां॒ - वि॒क्रम॑स्व)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः ॥